

Вольга Такарчук

Прачынайся, ты забіты

Навэла

С. ня ведала, чаго хоча. Ня ведала, чаго шукае на паліцах мясцовай бібліятэкі ды ў кнігарнях. Калі б яна хацела пра гэта дакладна апавесці, то, мабыць, закаціла б вочы ўгору, выцягнула б вусны, як для пацалунку, і бездапаможна развяля рукамі. С. шукала больш натуральных герояў і больш праўдападобных злачынстваў. Больш складаных матываў і такіх доказаў, на якія сьледчы ніколі ня зьверне ўвагі. Не. Гаворка йшла не пра кроў і мяса, не пра бойню, не пра жахі. Гэтага яна дастаткова бачыла й па тэлевізары. С. хацелася чагосьці нетыповага, знайсці нейкую пабудову, не да канца зразумелую, пабудову, якая б толькі зрэзчасу высоўвалася на паверхню, каб нагадаць пра сябе. А яшчэ С. хацела такога, што б яе закранала, чапляла за жывое, не давала спаць. Гэта цяжка было растлумачыць бібліятэкарцы ці прадавачцы.

— Сама ня ведаю, — казала яна, круцячы з недаверам кніжку, але ўрэшце яе брала. Чытаньне дэтэктываў было справай прыемнай ува ўсіх адносінах. Яно нагадвала прыбіраньне, раскладаньне па шуфлядах — пакрысе хаос ператвараўся ў парадак. Але часам і парадак набрыдае.

І С. прыносіла з мясцовай бібліятэкі цэлыя валізкі

кніжак. Чыгала іх запоем на кухні ды ў метро. Дзье-тры на тыдзень. Брала таксама дэтэктывы менш вядомых аўтараў, былі сярод іх добрыя, былі й зусім ніякія. С. пакаштавала дэтэктываў з прэтэнзіяй на літаратуру, з глыбокім падтэкстам, не заўсёды ёй зразумелым; асвойталася з дэтэктывамі дзіўнаватымі, быццам нейкія гібрыдныя расьліны, пасмакавала дэтэктываў-ламігаловак, дэтэктываў-паэмаў, разабрала на часткі дэтэктывы-«матрошкі», дзе кожны наступны разьдзел выяўляў ужо нейкі іншы сэнс, іншую гісторыю, з выгляду не звязаную з сюжэтам; прадзіралася праз дэтэктывы-трактаты, поўныя інтэлектуальных выкрутасаў, алузіяў, якія яна павінна бала разумець, але ж не разумела; змагалася з такімі, што прыкідваліся не дэтэктывамі, а досьледамі пра пазнаньне ці маральнасьць. Былі сярод іх і злачынныя аповесьці, якія на вачах у чыгача руйнавалі жанравыя прынцыпы, рабілі з іх нейкі агідны фарш і, што найгорш, — называлі асобу забойцы, абмінаючы ўвесь сьвятоўны абрад сьледства. Альбо такія, што цешыліся з кожнага сказу, адсоўвалі злачынства на задні план, загаханья ў свой эстэтызм, бы красуня ў сваё адлюстраваньне. Альбо, напрыклад, такія — ад адной думкі пра гэта сківіцы сыціскаліся ад гневу й абурэньня, — якія апісвалі злачынства ў найдрабнейшых дэталях, а пасля пакідалі яго ня выкрытым. Вычварэнцы! У кнігарнях зьяўлялася ўсё больш такіх дэтэктыўных «кентаўраў» — нейкія тэчна-дэтэктывы, дэтэктывы навукова-папулярныя, мілосныя дэтэктывы. С. чыгала ўсё, прынамсі цярпела гэта. Яшчэ не здаралася такога, каб яна

пачала чытаць і кінула. Прачытаць першы сказ для яе азначала тое самае, што падпісаць кантракт ці ўзяць шлюб, які будзе доўжыцца да канца. І не было ўжо шляху назад. Пакуль выкрышціць забойцы не разлучыць яе з кнігай.

Едучы ў метро дадому, С. прачытала першыя старонкі і з прыемнасьцю адзначыла, што раман пачынаецца цалкам як трэба. Тут было ўсё тое, што яна любіла: рэалістычна і дакладна акрэсьленае месца дзеяння; рэчы, апісанья з увагаю да дэталюў; яскравыя характарыстыкі персанажаў. С. адчула ўдзячнасьць да аўтара за клопат пра чыпосці лысіну ці пакамечанья штроксавыя нагавіцы, бо ўжо з некалькіх гэтых штрыхоў ёй у цёмных, мільгаючых шыбах вагона малявалася ўся карціна.

Апавядалася пра тое, што ў нейкім невялічкім, але прыгожа разьмешчаным палацыку ва Фландрый адбывалася сустрэча майстроў дэтэктыўнага жанру. Уладаркаю сядзібы ды ініцыятаркай гэтага незвычайнага зьезду была каралева дэтэктыву, вельмі старая, гадоў за восемдзесят, Ульрыка.

С. па некалькіх фразях даволі падрабязных апісаньняў уявіла яе шчушлай, да касьцей высахлай бабулькаю з доўгімі кашчавымі пальцамі. Яна была падобная да Барбары Картлэнд, можа таму, што таксама напісала колькі дзясяткаў кнігаў, якія прынеслі ёй славу. Блакітны ядваб Ульрычыных сукенак і празьмерная колькасьць залатых бразготак білі ў вочы. С. падумала, што такая асоба, напэўна, пахне сенам, якое мае самы крохкі водар у сьвеце.

Ульрыка была фламандкаю, палацк спрадвеку належаў яе сям'і, але пасля бітвы пад Іпрам страціў сваю

прывабнасьць, мабыць, таму што сама зямля тут сьмярдзела трупамі. С. зірнула на свайго суседа, які на каленях вёз у кошыку кацяня, і падумала, што трэба ўдакладніць, пра якія падзеі гаворка. Пра Першую сусьветную ды іпрыг? Пэўна, так.

Знакамітая Ульрыка пастанавіла ў тастаменце, што пасля яе сьмерці палацк у каштанавым парку стане асяродкам творчай працы, прыгулкам для аўтараў дэтэктыўных раманаў. Унізе, адразу каля ўваходу, адна зала будзе прысьвечаная ёй самой – жыцьцю й творчасці. Фотаздымкі, вітрына з рукапісамі, калекцыя шматмоўных выданьняў. Сваю бібліятэку, парк, прыгожанькі «рэно», а таксама сваю найлепшую фламандскую кухарку (доўгіх ёй год жыцьця!) яна аддасць у распараджэньне гасьцей. Пакоі на першым паверсе, што месціліся ў цесным калідоры адзін пры адным, як каморкі, малыя й цёмныя, будуць служыць наступным пакаленьням аўтараў на славу дэтэктыву.

Да свайго жалю, С. мусіла адкласьці кнігу якраз у той момант, калі з найбліжэйшага да Баена вакзалу сустракалі першага прыбылага. Ёй спадабалася, што за ім прыехаў аўтамабіль з палацу. Менавіта згаданы сіні «рэно». Першым госьцем быў той самы лысы мужчына ў пацертых штроксавых нагавіцах.

С. паднялася з сеткамі на чацьвёрты паверх і дацёглася да свайёй кватэры. Адчыніла акно, і ў дом уляцеў яшчэ слабы й невыразны пах вясны. Мімаходзь С. заўважыла некалькі малых мушак на лістах кардону, што перанёс зіму

амаль без пашкоджаньняў. Пасьля С. накарміла ката, паставіла ваду для макаронаў і, чакаючы, пакуль закіпіць, прысела на зэдліку ў кухні, каб чыгаць далей.

Мужчына зваўся Лангфэла й быў знакамітым ангельскім аўтарам дэтэктываў. Змораны далёкай дарогай, ён думаў толькі аб тым, каб перад сумеснай вячэрай хвілінку падрамаць. Аднак усё-ткі з цікавасьцю глядзеў на маркотны імглісты краявід паўночнай Францыі, які, яму здавалася, хутчэй паспрыяў бы напісаньню сентыментальных трылераў.

— Ці праўда, што паблізу ёсьць вялікія брытанскія вайсковыя могілкі? — запытаў ён у мажнога кіроўцы, які перад гэтым на станцыі дапамог яму пагрузіць дзьве вялікія валізы, а цяпер прыязна ківаў, павяртаючыся ўсім целам да пасажыра. Машына рызькоўна праехалася правымі коламі па ўзбочыне, так што Лангфэла ўскрыкнуў.

Кіроўца выбачыўся і пасьля ўжо не казаў ані слова. Таксама моўчкі занёс валізы наверх і паказаў яму пакой.

Калі Лангфэла дабраўся да свайго пакою, вада для макаронаў закіпела, і С. занялася абедам. А потым не было ўжо й размовы пра чытаньне: вярнуліся са школы дзеці, пазапальвалі ўсюды сьвятло, уключылі тэлевізар, пасьля зьявіўся муж С. — як звычайна, з кіслай, незадаволенай мінай. С. мыла посуд, а пасьля дастала прасавальную дошку й за гэтай найнуднейшай у сьвеце працай правяла цэлы вечар. За кніжку яна ўзялася толькі позна, калі муж ужо заснуў і пахропваў так жаласна, як малы хлопчык, якому ўзвалілі на плечы цэлы сьвет.

Лангфэла замовіў сабе гарбаты ў пакой, а пасьяля распакаваў свае рэчы й уважліва агледзеўся. Пакой быў абсталяваны з нейкай паўночнай суровасьцю: вялікі двухспальны ложка, стол для працы й прыгожая старая шафа. Акно глядзела ў парк, які цяпер, на зьмярканьні, патанаў у фіялетавым сьйве. Аранжава сьвяцілася пажоўклае ўжо лісьце каштанаў. Лангфэла адзначыў незадаволена, што ў пакоі няма лазенкі й дэвядзецца йсьці ў канец доўгага калідору. Да гарбаты падалі сьмятанкавы салатжэнік — як мае быць, на парцалянавым сподачку.

С. нядоўга думаючы ўстала і ўпоцёмкі пайшла на кухню. Вядома, яна не знайшла ў буфэце сьмятанкавых салатжэнікаў. Аднак ёй хапіла і некалькіх падсохлых коржыкаў. Тым часам Лангфэла марыў пра шкляначку віскі, але вырашыў да вячэры не спускацца ўніз. Другой асобай, прыбылай тым вечарам у палацык, была Ан-Мары дзю Лак. Нягледзячы на тое, што яе рукі прамерзлі да касьцей, яна спрытна падвяла свой адкрыты аўтамабіль да пад'езнай пляцоўкі. Пакуль С. даведалася пра яе няшмат. У кніжках дзю Лак дэтэктывам і заўсёды былі кабеты й сваёй праніклівасьцю пераўзыходзілі калегаў-мужчынаў. Ан-Мары паліла люльку й ніколі не здымала вычварнага галаўнога ўбору. Часам гэта быў просты фетравы кацялок, а часам — нязвычайнае канацьце з рафіі ды птушыных пёраў. Зпад яго выглядалі прамыя пасмачкі сівых валасоў. Здавалася, што яна была адной з найінтэлігентнейшых кабетаў у краіне. Героі яе кніг абменьваліся бліскучымі дыялогамі. Як адзіная кабета сярод запрошаных гасьцей яна

атрымала пакой з лазенкаю. Уяўляючы сабе гэты сьветлы жаночы пакой з крэмавымі шпалерамі, С. заснула. Апошнім вобразам, які яна яшчэ бачыла, былі доўгія пальцы французжанкі, што адкручвалі металічныя краны ў выглядзе рыбіных галовак.

Раніцай не атрымалася прачытаць ні старонкі. С. ехала на працу ў метро ў такой цісканіне, што ёй зрабілася млосна. Натопн вынес яе проста пад ранішні веснавы дождж. С. бегла праз бліскачае цэнтральнае скржжаваньне гораду да канторы і цяпер ужо думала толькі пра тое, што павінна сёньня зрабіць. Ад беганіны па мокрай сьлізкай вуліцы ў яе расхістаўся абцас, і цяпер трэба было крочыць асьцярожней, каб ён чаго добрага не адваліўся зусім. А пасля — шамаценьне папераў, беспаспяховае рэгуляваньне батарэяў, боль у галаве, якая ў душным паветры высыхае, нібы кукурузная кіёўка. Прэзентацыя новай крэдытнай праграмы, белая віскозная блузка, прыліпшая да ўзмакрэлага цела. Узгадаўшы халодны блакіт шаўкоў Ульрыкі, С. засумавала па Фляндрьі. Не, не пачытаць ёй сёньня спакойна, бо ўвечары яны з мужам ідуць на ўлазіны да знаёмых. У перапынку на ланч, калі ўсе сышлі ў бар альбо моўчкі елі па кутах свае канапкі, С. выцягнула з сумачкі кніжку, зачынілася ў дамскай прыбіральні й пачала чытаць.

Вячэра была а восьмай. Усе ўжо сабраліся — Ульрыка ў блакітным строі з неверагоднай даўжынні муштуком, сівая і ўся ў поблісках золата. Упэўненая, уладная, іранічная й гострая, бы лязо. У некалькіх фразях, што апісвалі Ульрыку,

між радкоў чыталіся намёкі на ейную жорсткасьць. Але, можа, С. так толькі здалося. Лангфэла, яшчэ крыху заспаны, разгублены, ні стары, ні малады — як і ўсе ангельцы — у штроксавым пінжаку з нашытымі на локцях скуранымі лапікамі. Ан-Мары, экспансіўная (ах, як С. любіла гэтае азначэньне «экспансіўная», хаця й не зусім ведала, што яно дакладна азначае), зграбная й гнуткая, у доўгай плісаванай белай спадніцы й белым пуловеры, сардэчна прывіталася з гаспадыняй, не раўнуючы дачка з матуляй, ці нават хутчэй, унучка з бабуляй. Яе бліскучая ўсьмешка, якая без сарамлівасьці адкрывала ўсе тайніцы яе ротавай поласьці, здавалася, прамаўляла: «Глядзіце, мне няма чаго хаваць!» І яшчэ — пан Фрухт — дробны, несіметрычны, нязграбны ў рухах. Гледзячы на такога, міжволі шукаеш сьлядоў нейкага прыхаванага калецтва. І пасья расчаравана сьцьвярджаеш, што з ім усё ў парадку. І на закуску — а як жа без яго! — цемнаскуры малады амерыканец, станісты й прыгожы. Згадвалася, што блізарукі Лангфэла ледзь не прыняў яго за лёкая. Гэты Лу Нейкі (С. ня вельмі добра ведала замежныя мовы, а таму заўсёды мела складанасьці з ангельскімі прозьвішчамі) быў новым знаёмым Ульрыкі. Яна сьцьвярджала, што Лу піша найлепшыя дэтэктывы ў Амерыцы, й за ім будучыня. Прынагодна Ульрыка ў пары словаў пераказала яго апошні раман «Божыя дрэвы»: бабулька ў інваліднай калясцы, найстарэйшая ў родзе, вынаходліва забівае непатрэбных ёй нашчадкаў з дапамогай соку канваліяў, які раз-пораз дадае ў традыцыйную гарбату. Малады чалавек задаволена ўсьміхаўся, слухаючы

кампліменты. Падалі халодную закуску з печанай гародніны. А да яе — віно, марка якога нічога пэўнага С. не казала. Старая гаспадыня вяла рэй у размове. Здавалася, яна трымала ўсіх у руцэ, як пачак сурвэтак.

А яшчэ за сталом прысутнічала маўклівая панна Шацкі, якая была для Ульрыкі кампаньёнкай, сакратаркай, пакаёўкай і, безумоўна, хлопчыкам для біцьця. Жанчына за сорака, пульхная, нібы прысыпаная попелам, — яна нагадвала бісквіт у цукровай пудры. Вялікі карункавы каўнерык адцягваў увагу ад яе па-мацярынску заклапочанага твару. Калі да панны Шацкі зьвярталіся, яна чырванела, зарумяньвалася, нібы скарынка, праменілася ружовым, колерам малінавага жэле, але праз імгненьне зноў блякла. Ульрыка была да яе больш чым жорсткай.

Едучы ў метро дадому і ўвесь час згадваючы пра абцас, С. даведалася пра гульнію ў Забойцу. Яе трохі здзівіла, што замест таго, каб весьці сур'ёзную размову пра мэту прыезду, будучыню дэтэктыўнага жанру ў сьвеце ці, напрыклад, пра нядобрасумленнасьць выдаўцоў і залішнія нахабства агентаў, яны проста расьселіся на канапах у гасьцёўні й пачалі гуляць. Відавочна, рабілася гэта для таго, каб чыгач меў магчымасьць бліжэй да іх прыгледзецца. Павінна ўжо завязвацца інтрыга. Павінны ўжо зьвіцца першыя асьцярожныя падказкі. Цяпер С. пачала чыгачь вельмі ўважліва. Калі б абедзьве яе рукі былі свабодныя, С. пацёрла б імі ад задавальненьня — ну, пачынаецца. Але яны былі занятыя. У левай — кніжка, а правая падтрымлівала торбы з закупамі. Краем вока С. заўважыла,

што на суседняе сядзеньне сеў мужчына ў скуранцы з даберманам на кароткім павадку. Сабака паглядаў на яе непрызна.

Сэнс гульні быў у тым, што ўсе павінны былі заплюшчыць вочы, быццам бы сьпяць, а ў гэты час Вядоўца, ходзячы вакол гульцоў, дотыкам пальца вызначаў забойцу. Потым Забойца паказваў вачыма на Ахвяру, якую бачыў, вядома ж, толькі Вядоўца. Ён абвяшчаў уголас імя, і ўсе прачыналіся – расплюшчвалі вочы. Цяпер пачыналася галоўная частка гульні, то бок сьледства. Трэба было паміж сабой вызначыць, хто Забойца. Калі гульцы памыляцца, Забойца забівае наступнага. Калі адгадаюць, Вядоўца выбірае новага Забойцу.

Спачатку С. не зусім разабралася ў правілах і ўсё, шчыра кажучы, здалося ёй досыць дзіўным. Але хутка С. зразумела задуму апавядальніка: чыгач мусіў атрымаць адпаведную порцыю інфармацыі пра герояў і адносіны паміж імі. С. прыняла гэтыя правілы за добры знак. Хай гуляюць.

Першай ахвярай быў Фрухт, вяла, вядома ж, Ульрыка.

– Прачынайся, Фрухт, – сказала яна. – Ты забіты. Фрухт быў непрыемна здзіўлены, што яго забілі першым. Ён надзьмуў вусны й каўтнуў ладную порцыю каньяку.

– То пачнем, – прысьпешыла іх гаспадыня. – У каго з вас была нагода, каб забіць спадара Фрухта?

– Можа, ня будзем казаць «забіць», – раптам ажвіўся Лу. – Можа, скажам «выключыць» ці «нейтралізаваць», ці як-небудзь яшчэ. «Забіць» гучыць нядобра. Бо, заўважце,

ніхто, калі забівае, ня думае, што забівае, майце гэта на ўвазе. Прынамсі я не хачу быць «забітым».

— Але ж гэта толькі словы, — кінуў упаўголасу Лангфэла. — Крыху пачуцьця гумару, калега!

Астатнія таксама праігнаравалі заўвагу Лу, а ў дужках было напісана, што Ан-Мары падумала пра яго — «неўротык», а ўголас дадала:

— Спадара Фрухта забіў Джон, Джон Лангфэла, бо ў таго пакой лепшы ад ягонага. Бліжэйшы да лазенкі.

Лангфэла ў ролі падазронага захаваў узорна-каменны выраз твару, а Ульрыка ўсьміхнулася:

— Нішто сабе для пачатку, але хацелася б нейкіх больш пераканаўчых матываў.

— Зайздрасць, — няўпэўнена прамармыгала спадарыня Шацкі й адразу ж пачырванела.

— Ці магу я абараняцца? — спытаўся Лангфэла.

Ульрыка падтакнула.

— Вядома ж, абараняйся. У гэтым і сэнс. Абараняйся, нават калі вінаваты, уводзь нас у зман, замятай сьляды. Інакш будзе нудна.

— Ня думаю, што матыў зайздрасьці можна ўспрымаць сур'ёзна, — пачаў ангелец. — Што такога мае спадар Фрухт, апроч лазенкі, каб яму зайздросьціць? У Францыі дэтэктыў ніколі ня будзе карыстацца такім попытам і павагаю, як у мяне на радзіме. З гэтага вынікае і павага, якой карыстаюцца аўтары. Я напісаў 24 кнігі, маю свой статус, мае кнігі перакладзеныя на шмат моваў, мяне называюць класікам дэтэктыву.

Фрухт перапыніў яго на паўслове:

— Я не пішу дэтэктываў. Я пішу раманы, выкарыстоўваю прыёмы гульні, напрыклад, моўнай, зьвяртаюся да эрудыцыі чыгача, апелую пераважна да міфалагічных матываў. Я карыстаюся магчымасьцямі гэтага жанру для літаратурнай гульні з чыгачом. Гэта не банальныя дэтэктывы, такія як... — Тут ён прыкусіў язык і ўтаропіўся ў дно кілішка.

Ульрыка заклікала яго да парадку:

— Ахвяра маўчыць. Такія правілы.

На жаль, у гэты момант С. мусіла перарвацца, каб выйсьці на сваёй станцыі. Па дарозе дахаты яна намерылася чытаць ідучы, але вырашыла, што з расхістаным абцасам гэта будзе небясьпечна. Гульня ёй спадабалася. Калі гуляць усур'ёз, яна магла б зрабіцца нечым накшталт групавой псіхатэрапіі. С. падумала, што калі-небудзь магла б прапанаваць яе сваім хатнім. Яе муж перакідваўся з імі, можа, пяцьцо словамі на дзень, старэйшы сын амаль не бываў дома, а дачка зачынялася ў пакоі й слухала нудную бразгатлівую музыку. Нават кот цэлымі днямі праседжаў на балконе, з нейкай зьвярынай меланхоліяй углядаючыся ў суседнія шматпавярховікі. Хто з іх забіў бы ката?

С. хутка зрабіла на абед лазаньню з паўфабрыкату і адпрасавала сабе выходную сукенку. Пасьля яна доўга шукала любімую кашулю мужа і ўрэшце знайшла яе бруднай, заціснутай за батарэю ў лазенцы.

— Я чытаю цікавую кніжку, — сказала яна мужу ў таксоўцы, але той пачаў ужо размаўляць з кіроўцам пра

перавагу газавога паліва над бензінам.

Новы дом знаёмых аказаўся такім прыгожым, што С. нават сумна зрабілася. Гаспадыня вадзіла іх па пакоях, яшчэ поўных паху свежай фарбы й дрэва, паказвала абедзьве лазенкі. У большай з іх была вялізная двухмясцовая ванна, і С. раптам страшна захацелася выкупацца ў такой. Наліць пеністай вадкасыці для ваннаў і ляжаць сабе, чытаючы, цэлымі вечарамі. З келіхам шампану на гладкім кафлевым краі.

Гаспадар дому ганарліва распаліў навіоткі камін. На імгненьне стала дымна, але ўжо адчынілі вокны ў сад і крамяны подых веснавога, з пахам зямлі, вечару ўліўся ў пакой. С. дапамагала гаспадыні насіць салаткі й укладваць печыва ў кошыку. Мужчыны стаялі на тэрасе й палілі, разважаючы пра разнавіднасьці дахавых пакрыццяў. Выпіўшы колькі бутэлек віна, яны з разрумяненымі тварамі сядзелі каля каміну й пляткарылі пра ўсякіх не прысутных тут знаёмых. С. прыйшло ў галаву, што цяпер можна было б згуляць у Забойцу. Яна прапанавала ім гэта й пераказала ўмовы гульні. Усе згадзіліся, хоць і з цяжкасьцю. Напачатку Вядоўцай была С. і кальнула ў сьпіну гаспадара, надаючы яму такім чынам ролю Забойцы. Ён тут жа забіў сваю жонку. Гульня не атрымалася, бо адразу ўсе дружна адкрылі праўду.

— Дурная гульня, — сказаў муж С. — Пагуляйма ў амбасадора.

— Чаму мы павінны ў нешта гуляць, — запратэставала гаспадыня дому. — Мы ўсе так рэдка бачымся, шкада часу

на гульню.

Яны адкаркавалі яшчэ бутэлечку віна і з келіхамі ў руках аглядалі сьвежапасаджаныя кусты родадэндронаў і фарсіцыі.

Вярнуліся дадому за поўнач. С. узяла ў ложка кнігу, але адзначыла толькі тое, што пісьменьнікі гулялі далей. Гэтым разам ахвярай была панна Шацкі, а Лангфэла быў падпазэрэньнем у Лу. Забіў з помсты. «Гэта было б вельмі проста», – падумала С. Але ў яе кружылася галава, таму яна паклала кнігу на падлогу каля ложка й заснула.

Прачнулася С. з непрыемным пачуцьцём, што яна праспала на працу, але з палёткай узгадала, што сёньня субота. Палоска сонечнага сьвятла бязьлітасна выяўляла ўсе плямы на шэрым дывановым пакрыцьці ў спальні. «Трэба б яго калі-небудзь вымыць», – падумала С. сонна. Ідучы зварыць сабе кавы, яна ўбачыла ката, які нерухома сядзеў на балконе. Дзьверы былі зачыненыя. С. хутка пусьціла яго ў кватэру – той спакайнотка ўвайшоў, ані знаку эмоцыяў з прычыны халоднага начлегу. Як дзеці маглі забыць пра ката? Нельга разьлічваць нават на ўласных дзяцей. С. зрабіла дзьве кавы й занесла іх у спальню. Каву для мужа паставіла з яго боку – у найгоршым выпадку вып'е халодную. Абаперлася на падушку і, п'ючы маленькімі глыточкамі гарачую каву, пачала чытаць. Менавіта так С. магла б правесці рэшту жыцьця – не вылазячы з ложку й чытаючы дэтэктывы.

Кампанія ў кнізе працягвала гуляць. Вадзіў Фрухт, забілі Лу. С. спрабавала прасачыць за прыхаванымі

матывамі. Яна была ўпэўненая, што апавядальнік наводзіць на нейкія сьляды, але ня дужа магла скеміць, на якія. Ці трэба гэтую гульню ўспрымаць усур'ёз? Бо калі яна так падрабязна апісвалася, то мусіла мець нейкі сэнс для ўсяго сюжэту. «Што за дзіўная кніжка,» – думала С. з нарастаючай нецярплівасьцю.

Выявілася, што Лу забіла Ульрыка (гэта адкрыў апавядальнік). Гульцы не здагадаліся, і Ульрыка засталася непакаранай. Прапанавалі пакараць Лангфэла («Яны разважалі так сама, як я», – заўважыла С. і ўсьцешылася з уласнай кемлівасьці). Вядома, нікому і ў галаву не прыйшло, што Ульрыка магла забіць свайго маладога ўлюбёнца з Амерыкі. Тым ня меней.

С. была трохі разгубленая. Бо ў кніжцы пачаўся наступны дзень, а нічога яшчэ ня здарылася. У Агаты Крысьці ўжо быў бы труп, а тут гаспадыня маёнтку запрасіла ўсіх на шпацыр, і яны аглядалі клумбы з восеньскімі крэмавымі ружамі, гулялі па аляях, збіраючы цудоўныя зіхоткія каштаны. Пасьля ланчу быў вольны час. Ан-Мары паехала на машыне па цыгарэты ў Баен. Ангелец выправіўся сам да вайсковых могілак. Ульрыка спала. Панна Шацкі працавала з карэспандэнцыяй. Лу... Што рабіў Лу? Некуды паехаў на ровары. Сустрэліся разам яны адно за гарбатай і зноў пачалі гуляць у Забойцу.

Як вынікала з багатага досьведу чытаньня С. дэтэктываў, у гэтым месцы прыблізна ў кожнай трэцяй кніжцы пасьля знаёмства з героямі павінна адбыцца злачынства. «Можа, яно будзе пасьля вячэры?» – падумала

С. Цяпер яна чыгала вельмі ўважліва, усведамляючы, што кожная падрабязнасць можа быць істотнай. Кожнае нават дробнае выказванне, кожны намёк. Але й пасля вячэры кампанія нявінна гуляла. У другі раз быў забіты Лу, але яго твар заставаўся непраніцальным, пэўна, пра нешта сам сабе думаў. Неўзабаве па вегетатыўнай прыкмеце (румянец!) высветлілі, што яго забіла панна Шацкі. Зрэшты, здавалася, што ёй увогуле ня важна, ці выкрыюць яе. Пасля забілі Ан-Мары, якая не прамінула зазначыць, што гэта змова супраць кабет. С. заўважыла, што ўва ўсіх гэтых магчымых камбінацыях (Вядоўца – Забойца – Ахвяра) у ролі ахвяры не бывае Ульрыкі. Яе абмінаюць, нібыта таму, што забіваць гаспадыню й славетную пісьменьніцу, хай сабе ў гульні, лічыцца няветлівым.

Пасля ўсе размаўлялі ў гасцёўні пра літаратуру й пра незвычайныя спосабы забівання. Усім спадабаліся атручаныя маркі Лангфэла. Паштовая чыноўніца ў маленькім гарадку ў Ёркшыры такім чынам прыбірае магчымых пакупнікоў свайго дому, выстаўленага на аукцыён. Пасля ўсе пайшлі спаць, і С. была ўпэўнена, што менавіта гэтай ноччу адбудзецца тое, што мае адбыцца. Цікава, хто каго заб'е? І чаму? У гэтую самую хвіліну прачнуўся яе муж, пацягнуў за коўдру, і С. праліла палову кубка на пасьцель. Раззлаваная, яна пайшла ў лазенку, каб напоўніць ванну. Мабыць, шум пабудзіў дзяцей, бо яны пачалі стукацца ў лазенку.

С. закруціла краны і ўладкавалася пры маленькім століку на кухні. Ёй карцела зазірнуць на апошнюю

старонку (яна не рабіла гэтага ніколі-ніколі!). Уся гэтая кампанія паволі пачынала яе раздражняць. Раніца была такая ж, як і ўчора. Толькі яны (без Ульрыкі й панны Шацкі) вырашылі пакатацца на аўтамабілях. У Іпры выпілі салодкага фламандскага піва й ззелі бліноў. (С. падумала, што даўно не рабіла бліноў.) На гэтым шпацыры выявілася, што Ан-Мары й Лангфэла добра ведалі адзін аднаго. Прынамсі, яны давалі зразумець, што пазнаёміліся й пасябравалі некалькі гадоў таму. Фрухт нават пачаў падазраваць іх у нечым большым і прызнаўся ў гэтым Лу. Лу сказаў, што гэта іх не датычыцца. Пасля Фрухт аддзяліўся ад групы, і ўсе мусілі яго чакаць, пакуль ён не вярнуўся, просячы прабачэння. Ён не сказаў, што рабіў. Паехалі дадому на гарбату, пасля сядзелі ў сваіх пакоях, а Лу заняў ванну на добрыя дзве гадзіны. Чакаючы чаргі ў лазенку, С. зрабіла яшчэ кавы. Усе ўжо былі на нагах. Грукалі пры складаньні канапы-ложкі, шумеў душ, жухаў цяжка напята мужавы эспандэр. С. вырашыла чыгаць далей, што б ні здарылася. Яна вырашыла, што хаця б у суботу мае на нешта права.

Гэтым вечарам яны зноў гулялі. На гэты раз нехта забіў Ульрыку, быццам бы адчуўшы незадаволенасць С. Хто — гэта ведаў толькі Вядоўца Лу, але астатнія не здагадаліся, і гэта засталася нявысветленым. Ульрыка была заўважна ўзрадаваная. Пасля загінулі Лангфэла й панна Шацкі. Забівалі Ульрыка й Ан-Мары. Фрухт здаваўся хворым і раней за ўсіх пайшоў спаць.

Раніцай ўсе прагнуліся жывыя й абсалютна здаровыя.

С. расчаравана пераканалася ў гэтым, праверыўшы, хто прыйшоў на сьняданак.

З гэтай кніжкай было штосьці ня так. С. дайшла ўжо да паловы, але ніводная калізія дагэтуль не завязалася. Нічога не адбывалася. «Гэта немагчыма», – падумала С. і яшчэ раз уважліва праглядзела вокладку, прачытала ззаду фрагмент рэцэнзіі, у якой тлустымі літарамі былі выдзеленыя словы «незабыўныя перажываньні» й «трымае ў напружаньні да канца». С. нічога не разумела. Гэта нейкая чухня! С. уласна была ўжо гатова зазірнуць на апошнюю старонку. Выпрабаваныя чыгачкі дэтэктываў ведаюць, якое гэта было б злачынства – гэта як выпіць ваду разам з немаўлём, сьсекчы сук, на якім сядзіш, выкапаць яму й самому туды ўваліцца. Пазбавіць сябе прыемнасьці паступовага адкрыцьця – значыць спляжыць сэнс аўтарскай працы, пасьмяяцца з яго, напляваць на яго высілкі. С. была правільнай чыгачкай, слухмянай законам жанру, і чым большую мела спакусу, тым больш супраціўлялася. Але калі ўсе госьці Ульрыкі ў поўным здароўі дажылі да вячэры, С. не на жарт узлавалася. Яна пакінула кніжку на буфэце вокладкай дагары й прынялася выконваць абрады сямейнай суботы. Яна папрасіла сына дапамагчы сьпячы бліны і здолела нават крыху з ім пагутарыць. Дачку адправіла ў цукерню па цеста, і пасьля абеду яны ўчатырох папілі гарбатку. Пасьля ўсе разам глядзелі нейкі амерыканскі серыял, але, праўду кажучы, С. не зусім магла на ім засяродзіцца. Яна думала пра тых, замкнёных у фламандскім замку. Думала пра панну Шацкі, пра тое, што

яна прысьвяціла Ульрыцы ўсё сваё жыццё. Ці напраўду Лангфэла й Ан-Мары маглі б быць разам? І дзе хадзіў Фрухт? Не любіла С. гэтага Фрухта. Здалёк было відаць, што ён штосьці задумаў.

С. ведала, што нехта некага заб'е і таму непакоілася. Урэшце, гэта мусіла адбыцца, бо яна ж дэтэктыў набыла. С. ціхенька выйшла на кухню й зноў прысела ля стала, застаўленага гатовымі блінамі (засталося толькі намазаць іх салодкім сырам). Прачытала некалькі старонак, але таварыства зноў размаўляла ды шпацыравала. С. перагарнула некалькі старонак і, наперакор сабе, прачытала адзін сказ:

— Сёння ўвечары я хацеў бы быць Вядоўцам, — сказаў Лангфэла й абвёў позіркам усіх сабраных.

С. хутка закрыла кніжку з невыразным пачуццём віны, злая на сябе, расчараваная.

Увесь пасляпаўдзённы час С. праглядала газеты мінулага тыдня, затым ўзялася за праньне. Дзеці незаўважна ўпырхнулі. Муж патануў у шклістым сьвятле тэлевізара. Неўзабаве настаў вечар — доўгі, пусты, быццам ён вышаў з бегу часу й распасьцёрся па-над горадам у неспакойным чаканьні. С. цьмяна адчула, што павінна нешта зрабіць, вырашыць нешта вельмі істотнае. Утульна прыладзіўшыся на засьцеленым ложку, яна думала. Празь нейкі момант усё падалося ёй зусім простым. С. апранула плашч і абутак. Да гасьцёўні, што ўнізе, ёй удалося дабрацца бяз цяжкасьцяў. Планіроўку С. ведала добра. На стала стаялі пустыя кілішкі для каньяку й попельніца,

поўная недапалкаў. Лесьвіца была пакрытая мяккім дываном, таму С. бязгучна паднялася наверх. Яна прайшла праз другі паверх, толькі акінуўшы вокам шэраг замкнёных дзвярэй, ледзь бачных у цемры. С. дакладна ня ведала, які з двух пакояў наверху належаў Ульрыцы. Яна рызыкнула. Дзверы, калі С. іх адчыняла, лёгенька зарыпелі. Як толькі яе вочы крыху прызвычаліся да цёмна-сіняй цемры (звонку, у парку, увесь час гарэлі ліхтары) — С. убачыла маленькі калідорчык, пасля — бібліятэку з велізарным пісьмовым сталом пасярэдзіне, у якой цёмнай чырваньню цепліўся камін. Двайныя рассоўныя дзверы мусілі весьці ў спальню. Яны былі прыадчыненыя настолькі, што С. толькі ледзь іх кранула. Яна ўбачыла сумную карціну — бабулька спала, шырока разявіўшы бяззубы рот. Яна была амаль лысая. Яе цела нагадвала С. пачарнелую скурку ад банана. На начным століку ў шклянцы плавалі Ульрычыны зубы, што аптэмістычна пабліскавалі ў сьвятле паркавых ліхтароў. Уласна кажучы, толькі яны й здаваліся жывымі. Над імі трыумфальна раскашаваў сівы парык са старанна ўкладзенымі, пэўна паннай Шацкі, локанамі. С. агледзелася па баках, але тут нічога прынаднага не было, таму яна вярнулася ў бібліятэку й падышла да стала. Яе позірк натрапіў на нешта доўгае й вострае — нож для разразаньня кнігаў, невялікі, зручны, з аздобленым дзяржальнам, С. адчула ў далоні пукатасьць разьбы й акруглую, прыемную на дотык паверхню дарагіх упрыгожаньяў. «Біруза», — падумала яна.

С. вярнулася ў спальню й асьцярожна села на край

ложку. Калі яна заносіла нож, Ульрыка ў невытлумачальным парыве інстынгу самазахавання прачнулася, прынамсі, расплюшчыла вочы.

— Што? — непрытомна спытала яна, і тады С., адварнуўшыся ад яе, нанесла ўдар.

С. здзівілася, што гэта было так проста. Нож на імгненне затрымаўся на нечым цвёрдым, а пасля ўвайшоў глыбей. Ульрыка ўздыхнула, так і не дачакаўшыся адказу на сваё пытанне.

С. ужо больш не хацела мець з гэтым нічога агульнага, яна адчувала агіду да гэтага мёртвага цела, да гэтага дому, да сябе. Жэстам, падгледжаным у дэтэктыўных фільмах, С. выцерла дзяржальна нажа аб пасыцель і выйшла. Яна яшчэ чула водгалас бягучае вады ў нейкай з лазенак, калі зачыняла за сабой вялікія зашклёныя дзверы. Прачнуўшыся наступнага ранку, С. адразу ж зрабіла сабе кубак добрай духмянай кавы, стоячы зьехала халодны блінок і з асалодаю пасунула падушкі да ўзгалоўя. Муж яшчэ спаў, зрэшты, была нядзеля. С. пачала чытаць.

— Немагчыма, — сказала Ан-Мары. — Гэта нейкі жак.

Панна Шацкі бязгучна ўсхіпвала, цалкам схаваная за вільготнай хусцінкай. — Ведаеш, што мне прыйшло ў галаву, — пачаў Лангфэла, больш ня дбаючы аб этыкеце й кажучы ёй «ты».

— Ведаеш, што гэта значыць? Гэта мусіў быць нехта з нас.

— Вы, пэўна, звар'яцелі, — азваўся Фрухт, а яго голас небяспечна балансаваў на мяжы істэрыі. — Усе ж спалі...

– Уласна, пра тое й гаворка, спадару Фрухце, – ніхто з нас ня мае алібі. Усе спалі ў сваіх пакоях, ніхто нікога ня бачыў, нічога нельга сказаць пра гэтую ноч.

– Гэта мог быць нехта звонку, так, гэта відавочна, – Фрухт нават падскочыў ад хваляваньня. – А прыслуга, тая дзіўная панурая фламандская пара? – Яны мелі выходны, – зарыдала панна Шацкі.

– Маглі вярнуцца. Ці яна, Ульрыка, добра да іх ставілася? Можна, не плаціла ім? Можна, здзеквалася з іх службы, а яны ўжо колькі год хавалі крыўду, але гэтай ноччу перапоўнілася мера цяплення, не маглі больш трымаць прыніжэння, не маглі...

– Ну, до ўжо, до, спадару Фрухце, гэта патыхае ўжо кічам, – працэдзіла скрозь зубы Ан-Мары. – Мы збіраем факты, а ня домьслы. А Вы, Вы чаго маўчыце? – звярнулася яна да Лу.

Лу падняўся, запаліў цыгарэту і паціснуў плячыма.

– Гэта нейкі фарс, – прамовіў ён спакойна й флегматычна. – Яна сама гэта прыдумала. Гэта жарт, не разумееце? Яна, можа, цяпер падслухоўвае зверху ў памирае са сьмеху.

Панна Шацкі зайшлася плачам:

– Яе забілі, забілі! Закалолі, як зьвера!

Лангфэла крыху скрывіўся ад такога параўнаньня.

С. паднялася і, працягваючы чытаць, пайшла на кухню па яшчэ адзін блінец. Па дарозе зазірнула ў пакой сына. – Спаў апрануты.

– Панна Шацкі, Вы ўжо затэлефанавалі ў паліцыю? –

спыгала Ан-Мары й падала ёй кілішак каньяку.

Зубы сакратаркі непрыемна застукалі па шкле.

— Не, пан Лангфэла...

— Я думаў, што мы спачатку ўсё, што магчыма, высьветлілі самі, — сказаў Лангфэла і пачаў хадзіць па гасьцёўні ўзад і ўперад. — Урэшце, усе мы цывілізаваныя людзі. Думаю, што мы павінны аднавіць сабе гэтую ноч. Па-першае, хто апошнім бачыў Ульрыку.

— Я, — панна Шацкі ўзняла руку, як дзіця ў школе, — я дапамагала ёй пакласьціся і пасля яшчэ пэўны час прычэсвала... прычэсвала парык.

— Які парык? — спытаў Фрухт.

— Яна насіла парык, Вы гэтага не заўважылі? — азвалася са злосьцю Ан-Мары.

— А павінны быў?

— Вы пісьменьнік, таму павінны зьвяртаць увагу на такія рэчы.

— Як стасуецца пісаньне да парыка? Вы несяце лухту.

Муж С. неспакойна паварушыўся й пацягнуў за коўдру. Яна пасьпела ў апошнюю хвіліну падхапіць кубак. Кававая пляма тужліва бранзавела на белай пасьцелі. С. даведалася, што пасля ўчорашняй гульні ў Забойцу амаль усе адначасова пайшлі да сябе наверх. Толькі Фрухт яшчэ запарваў сабе вярбену, але і ён адразу ж пайшоў у пакой. Нічога незвычайнага ён не заўважыў.

— Памятаю, што на стале засталіся недапалкі, але я падумаў сам сабе, што не я павінен тут прыбіраць.

— Кожны з нас мог узняцца сярод ночы й пайсьці на